

Schiță din istoria medicinei alternative în Republica Moldova

P. Boțolin

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu", Chișinău

Резюме

Очерк истории альтернативной медицины в Республике Молдова

П. Боцолін

В статье рассматриваются некоторые аспекты истории альтернативной медицины (акупунктура, фитотерапия, гомеопатия). Приводятся сведения о деятельности кафедры Альтернативной и Комплементарной Медицины Государственного Университета Медицины и Фармации им. Николае Тестемицану и Ассоциации Альтернативной Медицины Республики Молдова. На основе изучения неолитических статуэток изложена гипотеза относительно существования более 4000 лет назад на территории нынешней Молдовы метода лечения с применением избирательного воздействия на ограниченные кожные зоны. Показано, что формирование фитотерапии в Молдове происходило с учетом эмпирического опыта и знаний, накопленных в разных странах (первая фармакопея была издана в 1862 году и содержала описание 217 лекарственных средств растительного происхождения). Акупунктура применяется в республике с 60-х годов прошлого столетия, а гомеопатия – с 90-х годов; в настоящее время альтернативную медицину практикуют около 250 врачей, проводятся университетские и постуниверситетские курсы обучения в этой области. Альтернативная и комплементарная медицина включена в реестр медицинских специальностей Министерства Здравоохранения Республики Молдова.

Ключевые слова

альтернативная медицина, акупунктура, фитотерапия, гомеопатия, история, Молдова

Summary

A brief history of alternative medicine in the Republic of Moldova

P. Botolin

This article covers some aspects of the history of alternative medicine methods (acupuncture, phytotherapy, homoeopathy). It presents data on activity of the Chair of Alternative and Complementary Medicine of the State University of Medicine and Pharmacy "Nicolae Testemițanu", as well as of the Association of Alternative Medicine of the Republic of Moldova. On the basis of studying Neolithic figurines, a hypothesis was put forward regarding the existence in the territory of present Moldova of a method of treatment through application of selective action on limited skin areas for the purpose of healing, dating back more than 4,000 years ago. As shown, the becoming of phytotherapy in the Republic of Moldova was influenced by the empiric experience and knowledge accumulated in various countries (the first pharmacopoeia was published in 1862 and contained 217 medical products of plant origin). Acupuncture has been practiced in the Republic of Moldova since the 1960s, and homoeopathy – since the 1990s. Presently, about 250 doctors are practicing alternative medicine in our country. Undergraduate and postgraduate courses are offered in this field. Alternative and complementary medicine is included in the register of medical specialties of the Ministry of Health of the Republic of Moldova.

Keywords

alternative medicine, acupuncture, phytotherapy, homoeopathy, history, Moldova

Acupunctura a fost cunoscută cu câteva mii de ani înaintea erei noastre și era practică în zone geografice extrem de diferite, precum

China, India, Vietnam, Persia, Egipt. Se poate presupune că strămoșii noștri au folosit acupunctura din antichitate. Astfel, pe unele statu-

ete neolitice găsite în țara noastră arheologii au descoperit că aceleași zone cutanate folosite azi de către practicanții acestei forme de vindecare erau folosite acum mai bine de 4000 de ani și de vracii dintre Nistru și Carpați [6].

În Moldova termenul de acupunctură este pentru prima dată menționat de N. Vatamanu în volumul "Reflexoterapia modernă", 1934 [10]. Începând cu anul 1961, în republica noastră au venit specialiști în domeniul medicinei tradiționale din China, care au început să practice acupunctura. În special trebuie menționată vasta activitate a familiei Ling Jin – tatăl și cei doi feciori, reprezentanți ai unei dinastii chineze, care a practicat medicina tradițională chineză în decursul a peste 500 de ani. Rezultatele tratamentului acupunctiv obținute de medicii Ling Jin au servit drept dovezi convingătoare despre eficacitatea acestei metode tradiționale. O bună parte din medici din republică au început să manifeste interes și să însușească acupunctura. În anul 1981 la Chișinău a avut loc Conferința Internațională Unională "Teoria și practica reflexoterapiei" cu participanți din 15 țări. A fost formulată concepția Ministerului Sănătății referitor la statutul persoanelor care practică acupunctura: aceasta poate fi practică numai de medici care au o pregătire specială în acest domeniu [7].

Academicianul V. Lacusta primul a organizat instruirea oficială a medicilor în domeniul acupuncturii în cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu". Succesele remarcabile în acupunctură ale academicianului V. Lacusta au convins conducerea Ministerului Sănătății și Universității de Medicină de a fonda în 1991 Catedra Acupunctură (actualmente Medicina Alternativă și Complementară) la care urmează instruirea atît medicii, cît și studenții. În calitate de manual în anul 1998 a fost editat "Tratatul de acupunctură clinică" (autor academicianul V. Lacusta) prefațat, apreciat înalt și recomandat de Organizația Mondială a Sănătății [11].

În republică s-au stabilit 2 forme de activitate în domeniul acupuncturii. Prima și cea mai răspîndită este practicarea acupuncturii de către medici de diferite specialități – neurologie, fizioterapie, terapie etc. Acești medici au o pregătire specială, au statutul de competență în acupunctură și dreptul de a o aplica în domeniul respectiv. A doua formă este practicarea acupuncturii de către medici acupunctori (me-

dici generaliști cu o pregătire prin rezidențiat în acupunctură) în centrele, cabinetele și staționarele de acupunctură. Această concepție în Republica Moldova a fost fondată de academicianul Gh. Ghidirim în perioada aflării Domniei Sale în postul de ministru al sănătății. Grație străduințelor, activității științifice și curative ale academicianului V. Lacusta și cu susținerea fostului ministru al sănătății, academicianului Gh. Ghidirim, acupunctura a fost recunoscută oficial ca disciplină medicală de sine stătătoare și legiferată prin ordinul 5p.§1 "Cu privire la organizarea serviciului de acupunctură (reflexoterapie) în Republica Moldova" din 17.01.1994. Pregătirea pe scară largă a specialiștilor, aplicarea cu succes a acupuncturii în clinici și efectuarea investigațiilor științifice la catedrele Universității de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu" au dezvăluit date și legi noi în acest domeniu, fapt ce a oferit posibilitatea elaborării și susținerii tezelor de doctorat în domeniul acupuncturii.

Cercetările clinico-experimentale au fost direcționate spre argumentarea științifică a acupuncturii și au oferit posibilitatea elaborării unei ipoteze, în corespundere cu care acupunctele și organele interne formează un sistem integrat funcțional relativ autonom de reglare a unor funcții fiziologice. Această ipoteză, în urma investigațiilor teoretice și practice ulterioare, a analizei rezultatelor obținute și a informației cunoscute, a evoluat într-un concept care explică multitudinea fenomenelor contradictorii ale acupuncturii. Conform concepției elaborate, reglarea homeostaziei informațional-energetice a organismului animal, inclusiv uman, este realizată de un sistem fiziologic ancestral – sistemul somato-visceral reglator energetic care se deosebește de sistemele fiziologice cunoscute (nervos, cardiovascular, imun etc.) prin structura și funcțiile lui. Grație acestei concepții, medicina tradițională milenară capătă noi perspective de aplicare practică în domeniul diagnosticului, tratamentului și profilaxiei maladiilor [8].

Consiliul Național pentru Atestare și Acreditare a Republicii Moldova a conferit cifrul științific specialității 14.00.46 – Medicină Tradițională. Rezultatele lucrării Catedrei de Medicină Alternativă și Complementară și Asociației de Medicină Alternativă cu specialiștii din alte țări (profesorii M. Caravis din Grecia, R. Biltris și P. Lowrens din Belgia, C. Ionescu-

Tîrgoviște din România) au dus la fondarea *European Association of Acupuncture (E.A.A.)*. În baza hotărîrii Primului Congres al *E.A.A.* la Chișinău a fost întemeiat *European Postgraduate Centre of Acupuncture*, în care își desăvîrșesc cunoștințele medici din diverse țări. O dovadă în plus de recunoaștere internațională a acupuncturii din Moldova este alegerea la Chișinău în 1994 a profesorului V. Lacusta în calitate de vicepreședinte al *E.A.A.* și alegerea lui în 1997 la Sankt-Petersburg în funcția de președinte al *E.A.A.*

Un component important al medicinei alternative și complementare este fitoterapia. Utilizarea plantelor medicinale în terapie este cunoscută din cele mai vechi timpuri și face parte din fondul medicinei tradiționale la toate popoarele lumii. Plantele au constituit practic primele medicamente aflate la îndemîna omului, pentru că îi erau oferite direct de natură [1].

Cele mai vechi mărturii scrise despre utilizarea plantelor medicinale de către strămoșii noștri le aflăm la Herodot – părintele istoriei – în reprezentarea expediției lui Darius (marele rege al persilor) la Dunăre (anul 514 î.e.n.). El caracterizează astfel geto-dacii: "cei mai viteji și cei mai dreapți dintre traci" și scrie că "ei aveau cunoștințe despre întrebuințarea plantelor medicinale și știau să îngrijească bolnavii". De altfel, și Platon (421–347 î.e.n.) îl socotea pe Zamolxis (sec. VIII–VII î.e.n.), divinitate supremă în religia geto-dacilor, ca un "zeu Iatros vindecător superior medicilor și medicinei grecești", dovadă elocventă a nivelului ridicat al cunoștințelor medicale ale geto-dacilor, cu sute de ani înaintea erei noastre. Marele poet al antichității Homer, care era și cunoscător al lumii, spunea: "în afară de bravură și bărbăție manifestată în luptă, tracii posedau și elemente de bază ale unei educații morale, manifestată pregnant în umanitatea și grija față de cei străini, bolnavi sau răniți căzuți pe pământul lor", virtute materializată din plin numai la daci și la romani [5]. Strămoșii noștri erau foarte cunoscuți și apreciați în lumea antică pentru tratamentele pe care le aplicau. Există o serie de izvoare scrise care vorbesc despre aceasta. Astfel, Dioscoride în celebra sa lucrare "Despre mijloacele de vindecare" (gr. "Peri hylās iatrikês") (lat. "De materia medica") publicată în anul 77 e.n., citează 27 de denumiri dacice ale unor plante medicinale. Poetul latin Vergiliu (70–19 î.e.n.) arată că un adevărat tezaur de

plante medicinale îl reprezintă litoralul Mării Negre și afirmă în scrierile sale: "Pontul (este vorba de Pontul Euxin) dă leacuri". Tot el mai spune: "Multe ierburi rodește Pontul". În creația poetică a lui Ovidiu (43 î.e.n. – 17 e.n.) exilat la Tomis se menționează unele plante medicinale ce creșteau și cresc în spațiul carpato-danubiano-pontic dacic, dintre care amintim: Aconitum (Metamorfoze, 4, 707), Adonis (Metamorfoze, 10, 503), Malva (Faste, 4, 697) etc. [5].

În Statul Feudal Moldovenesc și Valah, mai ales în documentele de pe vremea domniei lui Ștefan cel Mare (1457–1504), întâlnim paragrafe ce au menirea de a reglementa activitatea tîrgoveților de leacuri. De exemplu, vînzătorilor de substanțe aromatice și ierburi li se interzicea să vîndă substanțe otrăvitoare celor ieșiți din minte, prostituatelor și în genere persoanelor fără profesiune medicală [13].

Utilizarea plantelor medicinale de către strămoșii noștri este atestată și în documentele istorice de mare însemnătate cum ar fi Psaltirea Șcheiană (1515); Herbarium apărut la Cluj în 1587; Pravila lui Matei Basarab (1662); Hrisovul domnitorului Grigore Chica (1725) etc.

Cerințele față de vînzătorii de substanțe medicamentoase (farmaciști) au fost formulate la sfîrșitul secolului al XVII-lea de către Dm. Cantemir (1673-1723), care arăta că oamenii profesiei sus-numite trebuie să aibă pregătire specială, care ar putea îndeplini orice prescripție a medicului. Trebuie menționat faptul că prima definiție corectă a rețetei o găsim în "Istoria ieroglifică" a lui Dm. Cantemir: "Rețeta (ital.) – izvodzel de leacuri, carile trimăt doftori la spițeri să facă leacul asupra boalei" [4]. Despre specialiștii farmaciști ne vorbesc documentele de la înființarea spitalului Sf. Pantelimon la București în 1735. Tot aici se arată independența țării față de importul plantelor medicinale de peste hotare, acestea fiind adunate pe loc de persoane speciale. Prima farmacie ca instituție de sine stătătoare pentru deservirea populației a fost deschisă la Iași în 1757 pe lîngă spitalul Sf. Spiridon. În practica medicală de atunci se utilizau larg plante medicinale: menta, muștarul, urzica, scorțișoara, piperul, petalele de trandafir și multe altele [9].

În perioada anexării Basarabiei la Rusia (1812–1917) asistența medicală era asigurată de medicii de zemstvă conform statutului de

colonie țaristă a acesteia. Medicii, de regulă, erau concentrați în orașe și centre județene, masele largi ale populației rurale fiind nevoite să consulte de cele mai multe ori babele satului, călugării și bărbierii, care interveneau mai mult în caz de răniri, luxații, fracturi. De aceea remediile terapeutice de bază rămân plantele medicinale, a căror artă a folosirii se transmitea din generație în generație prin viu grai, deseori exprimat prin poezia populară.

În același timp, trebuie amintit faptul că flora Basarabiei a atras atenția botaniștilor timpului: В.И. Липский (1889), А.Л. Эйсманд (1889), Зеленецкий (1891), Н. Окиншевич (1907). În cartea sa "Очерк растительности Бессарабии" И.К. Пачоский (1912, 1914) scrie: "Nu pot să nu-mi exprim doleanța ca excelența floră basarabeiană să se bucure în sfârșit de atenția binemeritată, datorită originalității sale" [14].

Prima farmacopee română a apărut la București în 1862, ea cuprinzând 300 de remedii simple, dintre care 217 erau de origine vegetală. În a. 1935 la Fundația Culturală Regală, în colecția "Cartea satului" sub semnătura lui Vasile Voiculescu – cunoscut poet, prozator și dramaturg român – erau adunate "Toate leacurile la îndemână". După cum se arată în prefață, "...cartea ne deprinde în mînuirea buruienilor și florilor de leac, cum și cînd trebuie folosite după felul bolii și vîrsta bolnavului. Aceste buruieni de leac, apucate din moși-strămoși, ne vin ca o zestre a trecutului, care nu este bine să fie lepădată" [9].

Dintre primele lucrări în domeniul florei medicinale a Moldovei trebuie menționate următoarele: cartea semnată de С.И. Ляликов "Лекарственные растения Молдавской ССР" (1955, 1963, 1968); culegerea de lucrări sub redacția prof. Г.В. Лазуревский "Алкалоидоносные растения Молдавии" (1960); cartea semnată de Т.С. Гейдеман și coautorii "Полезные дикорастущие растения Молдавии" (1962); К.И. Кучкова și Г.В. Лазуревский "Алкалоиды из *Thalictrum minus* L., произрастающего в Молдавии" (1965); В.П. Конюхов, В.Я. Чирва "Предварительное исследование тритерпеновых сапонинов растений Молдавии" (1966) și altele. Investigațiile se efectuau în trei direcții – botanică, chimie și farmacologie.

Din anul 1991 fitoterapia este predată la catedra Medicină Alternativă și Complementară

a Universității de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu" ca obiect de studiu în cadrul instruirii universitare și postuniversitare în domeniul medicinei alternative și complementare. Tot aici se efectuează investigații științifice în vederea aprobării clinice a preparatelor fitoterapice [3, 12].

Un alt component al medicinei alternative și complementare cu o istorie mai scurtă este homeopatia.

Homeopatia în Republica Moldova începe să fie practică abia după al doilea război mondial de către cîțiva entuziaști, dar nu are o largă răspîndire, nefiind recunoscută de medicina oficială. În anii 90 homeopatia este "descoperită", studiată și practică de numeroși medici din Republica Moldova. În anii 1991-1992, Centrul de Medicină Socială "Cristiana" (România), prin intermediul medicilor homeopați: P. Chirilă, N. Brătcoveanu, C. Sturza, S. Dincă și alții, organizează la Chișinău seminare de inițiere în homeopatie, audiate de circa 50 de medici de diferite specialități și 5 farmaciști.

La 23 aprilie 1992 s-a constituit Filiala din Chișinău a Societății Române de Homeopatie. Prin intermediul laboratorului de microproducție și homeopatie al Facultății de Farmacie din Cluj-Napoca, cu sprijinul domnilor V. Procopișin, membru corespondent al A.Ș.M, decanul Facultății de Farmacie a USMF "Nicolae Testemițanu", Gh. Musteață ș. a., a fost înființată pe lângă Farmacia Universității de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu" prima secție de homeopatie din Republică (șef secție S. Jantuan, care dispunea de circa 300 de remedii homeopatice în diverse diluții).

În 1994 în cadrul Conferinței Republicane cu tema "Actualitatea homeopatiei în medicina contemporană" este formată Asociația de Homeopatie din Republica Moldova (AHM).

În anul 1996 a fost organizat, conform programului aprobat de către Ministerul Sănătății, un curs de inițiere în homeopatie.

Datorită efortului șefului Catedrei Medicină Alternativă și Complementară a Universității de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu", academicianul V. Lacusta, și entuziasmului medicilor homeopați L. Izverschi, T. Bolbocean, M. Suharschi, cursul de homeopatie din anul 1998 este inclus în programul de rezidențiat la specializarea Medicină Tradițională.

În anul 2000 AHM aderă la Asociația Medicină Alternativă și Complementară din Republica Moldova, astfel în cadrul acesteia funcționând 3 secții: acupunctură, fitoterapie, homeopatie. Sînt organizate numeroase conferințe și seminare cu participare națională și internațională [2].

În decembrie 2000, în nomenclatorul specializărilor pentru pregătirea cadrelor medicale aprobat de către Guvernul RM, în compartimentul Medicina Tradițională a fost introdusă și specializarea homeopatie, cod 17.01.08.C (Monitorul oficial Nr. 19-20 din 23.02.2001).

O nouă treaptă în istoricul homeopatiei din Moldova este aderarea membrilor asociației la *Liga Medicorum Homeopatica Internaționalis*.

Analizînd istoria medicinei alternative în Republica Moldova, se pot delimita unele perioade mai importante, cum ar fi perioada de familiarizare cu metodele medicinei alternative și complementare, aproximativ pînă în anii 70 ai secolului trecut, perioada recunoașterii medicinei alternative și complementare de către comunitatea medicală din țară (anii 70-90 ai secolului XX), perioada legalizării oficiale a medicinei alternative și complementare (anii 90 ai secolului XX). Perioada actuală se caracterizează prin integrarea medicinei alternative și complementare cu medicina științifică alopată.

Bibliografie

1. Arvat A.A. Plantele medicinale și medicina populară la Nișcani // Buletinul Institutului Social Român din Basarabia. 1937; 1: 69-124.
2. Bolbocean T., Cîmpian M.G. Homeopatia: tratament pentru corp, minte și suflet. Chișinău, 2004. 108 p.
3. Boțolin P. Contribuții privind mecanismul de acțiune a plantelor medicinale (Fitolip) // Buletinul Aso-

ciației de Medicină Tradițională din Republica Moldova. 2002; 6: 116-117.

4. Cantemir Dm. Istoria ieroglifică. București, 1965; 1: 21.
5. Constantinescu Gr., Hațieganu-Buruiană E. Să ne cunoaștem plantele medicinale, proprietățile lor terapeutice și modul de folosire. București: Editura Medicală, 1986: 17-24.
6. Dabija N. "Lampa lui Ilici". L.A. 11.02.1999; 6 (2790).
7. Furdui T., Chidirim G., Lacusta V., Grosu G., Boțolin P., Izveschi L. Asociația de Medicină Tradițională din Republica Moldova la 30 de ani de activitate // Buletinul Asociației de Medicină Tradițională din Republica Moldova. 2001; 5: 138-146.
8. Furdui T., Lacusta V., Vudu L. Sistemul fiziologic de reglare al homeostaziei informațional-energetice a organismului uman și acupunctura // Buletinul Asociației de Medicină Tradițională din Republica Moldova. 2002; 6: 8-11.
9. Georghiu Em. Pagini din trecutul farmaciei românești. București, 1967.
10. Ionescu-Tîrgoviște C. Teoria și practica acupuncturii moderne. București: Editura Academiei Române, 1993: 19.
11. Lacusta V., Boțolin P., Moraru A., Cereș V., Gîlea A., Baci C., Rusu M., Izverschi L., Ciobanu R., Șincarenco I., Gusco V. Catedra Medicină Tradițională a Universității de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu" la 10 ani de la înființare // Buletinul Asociației de Medicină Tradițională din Republica Moldova. 2001; 5: 146-158.
12. Lacusta V., Ionescu-Tîrgoviște C., Boțolin P., Novîțchi V., Medvedev G., Crăciun V., Catană L., Casico N., Lupașcu B. Remedii fitoterapice moderne. Preparatul Fitolip. Investigație clinică // Buletinul Asociației de Medicină Tradițională din Republica Moldova. 2001; 5: 42-46.
13. Ежов Н.Н. Очерки истории Молдавии. Кишинев, 1958. 68 с.
14. Ляликов С.И. Лекарственные растения Молдавии. Кишинев, 1963.

Recepționat 01.10.09